

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

Валентина Сінельнікова

**УКРАЇНЦІ
НИЖНЬОГО ПОВОЛЖЯ:
ІСТОРІЯ І СЬОГОДЕННЯ**

Монографія

Київ
Видавництво Ліра-К
2017

УДК 39(470.45=161.2)
ББК 63.521(=411) (4 Рос)
С 383

Рецензенти:

А. І. Іваницький – доктор мистецтвознавства, професор, член-кореспондент Національної академії наук України, провідний науковий співробітник Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського;

О. А. Поріцька – кандидат історичних наук, доцент кафедри бандури і фольклору факультету музичного мистецтва Київського національного університету культури і мистецтв.

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Київського національного університету культури і мистецтв
протокол № 20 від 3 квітня 2017 року*

Сінельнікова В. В.

С 383 Українці Нижнього Поволжя: історія і сьогодення :
монографія / В. В. Сінельнікова. – Київ : Видавництво Ліра-К,
2017. – 336 с. : дод.

ISBN 978-617-7507-28-3

На основі архівних і власних польових матеріалів, друкованих джерел і наукових досліджень автор розглядає історію переселення і динаміку чисельності українців на території сучасної Волгоградської області РФ з кінця XVII ст. до сьогодення. На прикладі дослідження господарства і матеріальної культури, родини і родинного побуту, українського ономастикону (топонімики, антропонімики), календарної і родинної обрядовості проаналізовані основні етапи переселення українців у нижньоволзький край і стан збереження їхньої національної самоідентифікації та самосвідомості. Це перше комплексне дослідження з означеної тематики як в українській, так і у російській історичній та етнологічній науці. Більша частина матеріалів вводиться у науковий обіг вперше.

УДК 39(470.45=161.2)
ББК 63.521(=411) (4 Рос)

ISBN 978-617-7507-28-3

© Сінельнікова В.В., 2017
© Видавництво Ліра-К, 2017

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ІСТОРИОГРАФІЯ ТА ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ УКРАЇНЦІВ ВОЛГОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ РФ	11
РОЗДІЛ 2. УКРАЇНСЬКІ ПОСЕЛЕННЯ В НИЖНЬОМУ ПОВОЛЖІ: ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ТА ЗАГАЛЬНА ДИНАМІКА РОЗВИТКУ	29
2.1. Формування українських поселень на території сучасної Волгоградської області в XVI–XVIII ст.: запорізькі та донські козаки, стихійні та урядові переселення українських селян	29
2.2. XIX–XX століття: поява нових українських поселень	49
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ПОБУТУ ТА ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНЦІВ ВОЛГОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ (РФ)	78
3.1. Хата і подвір'я	78
3.2. Господарська діяльність	88
3.2.1. Землеробство	88
3.2.2. Інші види сільськогосподарської діяльності: скотарство, рибальство	96
3.2.3. Чумацтво у Нижньому Поволжі	103
РОЗДІЛ 4. ТРАДИЦІЙНА ДУХОВНА КУЛЬТУРА УКРАЇНЦІВ ПІВНІЧНОГО ЗАХОДУ ВОЛГОГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ (РУДНЯНСЬКИЙ, ЖИРНОВСЬКИЙ, ЄЛАНСЬКИЙ, ДАНИЛІВСЬКИЙ, КОТОВСЬКИЙ РАЙОНИ	120
4.1. Свята календарного циклу	120
4.2. Родинні свята. Особливості весільної обрядовості українців північного заходу Волгоградської області РФ	147
4.3. Вплив мови українських переселенців на формування ономастичного та зміну мовного простору Волгоградської області РФ	171

ВИСНОВКИ	191
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ ...	198
АВТОРСЬКИЙ ДОРОБОК В. В. СІНЕЛЬНІКОВОЇ З ПИТАНЬ ІСТОРІЇ І СЬОГОДЕННЯ УКРАЇНЦІВ НИЖНЬОГО ПОВОЛЖЯ	216
ДОДАТКИ	224
Додаток А. Українські поселення Волгоградської області РФ	225
Додаток Б. Реєстр інформантів	230
Додаток В. Українські приказки, прислів'я, крилаті вислови, записані від українців Волгоградської області РФ.....	232
Додаток Г. Українські пісні півночі Волгоградської області РФ	240
Додаток Д. Українська топоніміка Волгоградської області РФ	263
Додаток Е. Українська антропоніміка північних районів Волгоградської області РФ	275
Додаток Ж. Фотоматеріали	293
Додаток З. Мапи	330